

А.С. Завербний
О.Є. Семенова
С.А. Завербний

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ У ВІДНОВЛЮВАЛЬНУ ЕНЕРГЕТИКУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРУВАННЯ

Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація. У статті досліджено нинішній стан, проблеми, перспективи інвестування до відновлювальної енергетики України за умов євроінтегрування. Проаналізовано динаміку інвестування до відновлювальної енергетики України. Діагностовано переваги і недоліки інвестування до відновлювальної енергетики України. Запропоновано механізми для вирішення існуючих проблем інвестування даної галузі.

Ключові слова: інвестування, енергетична сфера, відновлювальна енергетика, сонячна енергетика, вітрова енергетика, євроінтегрування.

Current problems of investing in renewable energy in Ukraine in terms of European integration

Abstract: The article examines the current state, problems, prospects of investing in renewable energy in Ukraine in terms of European integration. The dynamics of the investment in renewable energy of Ukraine are analyzed. The advantages and disadvantages of investing in renewable energy in Ukraine diagnosed. Mechanisms for solving existing investment problems in this industry are proposed.

Keywords: investment, energy, renewable energy, solar energy, wind energy, European integration.

Як показує аналізування статистичних даних, протягом 2020 р. у світі було інвестовано понад \$501 млрд. дол. США до низьковуглецевих активів (303 млрд. дол. США до нових потужностей відновлювальної енергетики із рекордними встановленими потужностями сонячних і вітряних електростанцій (132 ГВт та 73 ГВт, відповідно) [1].

Тобто продовжується процес глобального переходу від використання корисних копалин до відновлювальної енергетики. Згідно оптимістичних прогнозів, вже у 2050 р. вітрова, сонячна енергії прогнозовано забезпечуватимуть близько 56% світового енергетичного балансу (в країнах-лідерах вони прогнозовано досягнуть 80%) [1].

Світове інвестування до «енергетичного переходу» у 2021 р. зросло аж на 27% порівняно із 2020 р. (сягнувши нового рекордного максимуму 755 млрд. дол. США) [1, 2]. Фахівцями встановлено тренд приросту глобальних інвестицій у наступних напрямках: відновлювані джерела енергії, системи зберігання енергії, електромобільність, воднева енергетика, електроопалення, атомна енергетика, стійкі матеріали [2].

Основними країнами-лідерами за обсягами інвестування до світового енергопереходу виступають Китай (266 млрд. дол. США), США (114 млрд. дол. США), країни ЄС (154 млрд. дол. США) [2].

Україна після укладання та підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом (2014 р.), ратифікування Паризької угоди про клімат (2016 р.) взяла зобов'язання приведення національної енергетичної системи до стандартів ЄС, що було відображено в Енергетичній стратегії України (до 2035 р.). За вказаною стратегією в енергетичному балансі України частка відновлюваних джерел енергії повинна становити 25% до 2035 р. [2, 3, 4].

Ухвалення змін до «Закону про «зелені» тарифи» 2015 року й «Закону про ринок електроенергії» 2017 року зміцнило довіру інвесторів до державної системи підтримки «зеленої» енергетики. Загальний обсяг прямих інвестицій до відновлюваних джерел енергії в Україні із моменту введення «зеленого» тарифу (2008 р.) сягнула 12 млрд. дол. США, (7,2 млрд. дол. США припадає на 2015-2020 рр., 3,4 млрд. дол. США

інвестовано у 2019 р.) [2, 3, 4]. Це дозволило покращити інвестиційний клімат країни, зайняти 15-ту позицію світового рейтингу за обсягами інвестування до відновлюваних джерел енергії у 2019 р.

Відповідно саме відновлювальна («зелена») енергетика в Україні протягом 2015-2020 рр. була однією із небагатьох галузей, що вважалися успішною.

За приростом встановлення потужностей вітрових, сонячних електростанцій Україна у 2020 р. посіла 9 місце в світі та 20 місце за сумарними встановленими потужностями.

Одночасно піднялася також позиція України і у рейтингу привабливості інвестицій у відновлювальну енергетику (із 63-ої за 2018 р., аж до 8-ої у 2019 р.) серед країн, що розвиваються [2, 3, 4].

Близько 3,6 млрд. дол. США (третина від загального обсягу) інвестувань до відновлюваних джерел енергії здійснено стратегічними іноземними інвесторами.

Тобто відновлювальна енергетика в Україні набула статусу провідної галузі за обсягами прямого іноземного інвестування. Що є позитивним зрушенням.

Окрім безпосередніх прямих інвестицій проекти відновлюваних джерел енергії забезпечили також створення понад 30 тисяч робочих місць, модернізування застарілої енергетичної інфраструктури, збільшення обсягів надходжень до місцевих бюджетів (за рахунок сплати прибуткового податку, платежів за оренду землі тощо).

Внесок відновлюваних джерел енергії до держбюджету України у вигляді податків склав близько 3,7 млрд. дол. США.

Але вже наприкінці 2019 р. ситуація із відновлювальною енергетикою в Україні почала суттєво погіршуватися через те, що Міністерством енергетики, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України було ініційований перегляд зобов'язань держави із підтриманням даної галузі. Найгіршим результатом цього був перегляд, який мав зворотну силу, тобто відбувався так би мовити «заднім числом», що є просто неприпустимим для ринкових відносин у світі.

Міністерство енергетики України пояснило ситуацію тим, що держава більше не в змозі виконувати взяті на себе зобов'язання [1, 6] через надмірне зростання кількості реалізованих, запланованих об'єктів відновлюваних джерел енергії. Зрозуміло, що невиконання зобов'язань тягне за собою відповідальність перед іноземними інвесторами.

Державна система підтримання відновлюваних джерел енергії в Україні виявилася скомпрометованою, а значні обсяги інвестування були заморожені, інвестиційний клімат суттєво погіршився.

Для вирішення цієї проблеми український уряд та іноземні інвестори відновлювальної енергетики погодили меморандум, в якому інвестори відновлюваних джерел енергії погодилися на наступне [6]:

- «добровільне» зниження величини так званих «зелених» тарифів;
 - скорочення часу на введення в експлуатацію для проектів із підписаними попередніми договорами купівлі електричної енергії (абревіатура «pre-PPA»);
 - відмова від міжнародного арбітражного розгляду претензій до уряду нашої країни.
- Український уряд гарантував [6, 7]:
- здійснення своєчасних платежів виробникам відновлюваних джерел енергії;
 - погашення існуючого боргу перед виробниками відновлюваних джерел енергії за узгодженими термінами;
 - відсутність погіршення схеми підтримання відновлюваних джерел енергії до 2030 р.;
 - адаптування механізмів компенсування обмеження обсягів виробництва електроенергії;
 - запуск аукціонів відновлюваних джерел енергії.

Однак, поки що більшість задекларованих зобов'язань уряду так і залишаються виключно «декларативними».

При цьому альтернативні механізми для вирішення проблеми, що склалася із відновлювальною енергетикою в Україні (приміром, аукціони, контракти на різницю (абревіатура «CFD»), прямі корпоративні договори тощо) поки що є відсутніми та не передбачаються до реалізування в найближчому часі. Але саме вони, на думку багатьох експертів [1, 6, 7] та враховуючи світовий досвід (адже не єдина Україна стикається з цією проблемою) є здатними повернути інтерес іноземних та внутрішніх інвесторів, забезпечувати гармонійний розвиток галузі.

У більшості країн світу, включаючи й Україну, відновлювальна енергетика не вимагає прямих державних субсидій.

Але для подальшого залучення необхідних обсягів інвестування, фінансування проєктів, збереження вже залучених коштів потрібно не лишень формування і декларування, але й реальне підтримання державою ефективних ринкових механізмів, які, на жаль, в нашій країні покищо просто відсутні.

Потенційним шляхами вирішення проблем, які склалися в інвестуванні відновлювальної енергетики України (окрім зазначених нами вище) повинні бути наступні [5, 6, 7]:

- державна влада України повинна проводити чітку, послідовну політику;
- сформуванню ефективний механізм правового регулювання відновлювальної енергетики (податки на викиди, преференції для виробників відновлювальної енергетики тощо),
- формулювати чітку, зважену, продуману стратегію розвитку відновлюваної енергетики країни;
- повне виконання зобов'язань перед інвесторами до відновлюваних джерел енергії, зокрема й іноземними, ведення з ними відкритого діалогу для взаємовигідного вирішення існуючих проблем,
- активний розвиток інститутів спільного та венчурного інвестування відновлюваних джерел енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рікшпун Н., Щербина С. «Зелена» енергетика в Україні. Як історія міжнародного успіху обернулася черговим провалом. URL: <https://forbes.ua/company/zelenaya-energetika-v-ukraine-kak-istoriya-mezhdunarodnogo-uspekha-obernulas-ocherednym-provalom-26052021-1676>

2. Глобальні інвестиції в енергоперехід зросли на 27% у 2021 році URL: <https://interfax.com.ua/news/investments/794512.html>

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

4. Закон України «Про ринок електричної енергії» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>

5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810-20#Text>

6. Гмирін А. Інвестиції в "зелену" генерацію України: як історія успіху перетворилася на провал URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/12/17/680724/>

7. Кузьміна М.М. Сучасні тенденції правового регулювання відновлювальної енергетики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 8. 2020. С. 193-196.

Завербний Андрій Степанович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: andrii.s.zaverbnyi@lpnu.ua

Семенова Ольга Євстахіївна – асистент кафедри інформаційних технологій видавничої справи, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: olha.y.semenova@lpnu.ua

Завербний Сергій Андрійович – студент, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: serhii.zaverbnyi.knm.2019@lpnu.ua

Zaverbnyj Andrij S. – doctor of economics, Professor, Professor of the Department of Foreign Trade and Customs, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: serhii.zaverbnyi.knm.2019@lpnu.ua

Semenova O. Ye. – assistant of the Department of Publishing Information Technologies, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: olha.y.semenova@lpnu.ua

Zaverbnyj Serhij A. – student, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: serhii.zaverbnyi.knm.2019@lpnu.ua